מקומות באגרות הראי"ה

עקרון

ארץ ישראל

נשלחו אליו 14

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

המושבה הראשונה שהקים הברון רוטשילד (1883). שמה הראשון היה עקרון, ובבקשת הברון נקראה מזכרת בתיה, אך באגרות היא נקראת עדיין עקרון.

אגרות אל אנשים ומוסדות בעקרון – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אייר תרס"ה - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון

הרב קוק שמע שרב המושבה עומד לעזוב ולחזור לירושלים, כי אין לו דירה הגונה. הרב קוק קורא לוועד לדאוג לדירה, כדי שהרב לא יעזוב, ומדגיש את גודל המצווה שיהיה רב קבוע במושבה בארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- כבוד התורה וחשיבות רב במושבה.
- דאגה לפרנסת הרב ולמגוריו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב אייר תרס"ה[4]

שלו'[5] וברכה לכ'[6] הועד הנכבד בעקרון ת"ו.

אחי האהובים, הגיע לאזני שכ'[7] הרב הגאב"ד[8] דעדתם שי'[9] יוצא מאתם, ושב למקומו הראשון, לירושלים עה"ק ת"ו. סבת צאתו שמעתי ג"כ[10], שהיא מפני שאין לו במושבה דירה הגונה. והנה למותר לי להרחיב הדברים, כמה גדולה המצוה הקדושה והתועלת של ישיבת רב ות"ח[11] גדול בתורה ויראת השי"ת[12] בכל קיבוץ ישראל, ובפרט בארץ ישראל, וביחוד רב גדול וחשוב, איש חמודות ממש שיקר למצא כמותו, ככבוד הרב הגאב"ד שליט"א[13]. מובטחני, שרגשי אהבת השי"ת ואהבת תוה"ק[14], שבקרב לבבכם הטהור פנימה, יתעוררו בזה, ותשתדלו בכל אשר יהי'[15] לאל ידכם להסיר את המניעה הזאת, ולהתאמץ שלא יזוזו מעמכם עטרת ותפארת עדתכם. והשי"ת[16] יהיה בעזרכם, והבטחת חז"ל[17] תיכף לת"ח[18] ברכה [ברכות מב] תסעדכם, לרומם קרנכם ולהצליחכם, וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, [אבות ד, ו] ויראה פעלכם לטובה וכבודכם לתהלה ותפארת. מובטחני בעז רוחכם הנאמן לשם השי"ת ותורתו, להרבות כבוד התורה ואהבתם הערה בקרבכם, ואקוה שדברי המעטים יספיקו לקרב אתכם אל הפועל בזה, שלא תרד עדתכם ממעלת הקודש אשר זכתה לעלות, להיות בה רב גדול קבוע לדון ולהורות חקי השי"ת ומשפטיו על ישראל.

הנני חותם בברכה ואה"ר[19],

אברהם יצחק הכהן קוק

רב ואב"ד[20] בעה"ק[21] יפו והמושבות ת"ו.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ה - השנה תרס"ה (1904/1905)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד

7. שכ' - שכבוד
8. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
9. שי' - שיחיה
10. ג"כ - גם כן
11. ות"ח - ותלמידי חכמים
12. השי"ת - השם יתברך
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. יהי' - יהיה
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
18. לת"ח - לתלמידי חכמים
19. ואה"ר - ואהבה רבה
20. ואב"ד - ואב בית דין
21. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרס"ו - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון

בהמשך לאגרת כב, הרב קוק שולח חמישים נפוליון כתרומה ראשונה לבניית בית לרב המושבה, ומזרז את הוועד למצוא מקום מכובד לבית. הרב קוק מבטיח שימצאו עוזרים רבים לכך.

עיקרי הדברים

- בניית בית לרב המושבה.
- "מעלין בקודש ואין מורידין".

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי תרס"ו[4].

ברכה ורב שלו'[5] לכבוד הועד הנכבד במושבה עקרון ת"ו.

אחדשה"ט[6].

כאשר שאלת בנין הבית לכבוד הרב דעדתם שליט"א[7] היא נוגעת בעיקר מעמד הרבנות, שזכתה עדתם כבר לקבוע לה יד ושם, להיות שרוי בתוכה רב גדול בישראל שכמותו שי'[8]. ומובטחים אנחנו בע"ה[9], שיקיימו "מעלין בקודש ואין מורידין", [ברכות כח] ועדתם שכבר נעטרה בעטרת מושב רבנות לא תרד מכבודה בקדושת תוה"ק[10]. והנה מאז נודעתי עד כמה ענין הבית עומד הוא ביסודו של עיקר קביעות הרב שי', הנני מצפה על יד לדרך ישועת ד', שימציא לנו דרך איך להחל במלאכה החל וכלה בעז"ה[11]. ע"כ[12] הנני שולח בזה לכבוד הועד את הסך חמישים נאפ', ["נפוליון", מטבע זהב צרפתי] הראשונים להתחלת הענין הגדול הזה, וכפי רצונם הנכבד מאז, לשלם את חוב הבית, ע"י[13] דמי הדירה אשר שלמו עד כה, כן יתנהגו עם זה הסך בע"ה. ועתירתי שלוחה בזה לכבודם, שיהיו מזורזים במצוה רבה זו, לברר מקום מוכשר לבנין הבית לקביעות אורה של תורה במושבם, מקום נאה ומכובד כראוי לכבוד הרב הגי'[14] שי' הנכבד מאד בשערי ציון המצויינים בהלכה. והנני מלא תקוה ובטחון, כי כאשר יחלו את מעשיהם ימצאו עוזרים רבים, החפצים בכל לב להשתתף בהרמת קרן דת תוה"ק במושבות אה"ק[15], למען המשיך שפע ברכת ד' והצלחתו על אדמת קדשנו עדי עד, כי דבר אלהינו יקום לעולם. ותיכף לת"ח[16] ברכה ולא יתוסף עליהם בזה שום מעמס ועול, כי הכל מסייעין למלאכת שמים ותל"י[17] כל גדולי אה"ק מביטים בעין יפה בהדר ותפארת על כבוד הרב שי', אשר משמיא זכו להם שישכן בתוכם, באהבה וחבה יתירה.

והנני חותם דברי בברכה מעומק לבבי, שיצליחם ד' יתי"ש[18] במעשיהם, ויזכו לבצע את אשר יחלו בכי טוב, ויראו בהפרחת מושבם, הצלחתו ותפארתו, שלומו וכבודו, ורוממות קרן ישראל על אדמת קדשנו, ב"ב[19] בקרוב.

ואצפה למכתבם בקבלת המכתב, והסך הנ"ל[20] ע"י ר'[21] ישראל ארקין נ"י[22]. והי'[23] ז"ש[24] וברכה, כנה"ר[25] ונפש ידידם מצפה אשרם, ברכתם והצלחתם בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ו - השנה תרס"ו (1905/1906)
5. שלו' - שלום
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שי' - שיחיה
9. בע"ה - בעזרת השם
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. בעז"ה - בעזרת השם
12. ע"כ - על כן
13. ע"י - על ידי
14. הג' - הגאון
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. לת"ח - לתלמידי חכמים
17. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
18. ית"ש - יתברך שמו
19. ב"ב - בני ביתו
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. ר' - רבי
22. נ"י - נרו יאיר
23. והי' - והיה
24. ז"ש - זה שלום
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת נז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז שבט תרס"ז - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון ויושביה

הרב קוק מוכיח את אנשי עקרון על כך שביזו את רב המושבה, ואחד מהם קרע מודעה שהרב פרסם. הרב קוק מזכיר ש"מורא רבך כמורא שמים", ודורש מהפוגע לבקש מחילה מן הרב בפני אנשים.

עיקרי הדברים

- כבוד תלמידי חכמים.
- מצוות תוכחה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז שבט תרס"ז[4].

לכבוד אהובי הנכבדים יושבי עה"ק עקרון [המושבה עקרון] ת"ו, ובראשם הועד הנכבד הי"ו[5], שלום וברכה.

מצאתי לנפשי חובה להודיע לכבוד מעלתם את רעיוני לבבי, אשר אולי יהיו בעיני כבודם כפצעי אוהב, [משלי כז, ו] אבל דוקא מפני זה לא אוכל להמנע מזה. חובת מצות תוכחה מוטלת על כל אחד מישראל, וק"ו[6] על עבד לרבים שכמוני.

שמעתי למגינת לבבי, שנמצאו אנשים במושבה, אשר הרהיבו עז בנפשם לבזות את כבוד ידי"נ[7] הרב המאוה"ג[8] האבי"ד[9] שלכם שליט"א[10], ואחד מהם עשה מעשה רב, בקרעו פתקא אחת, אשר הודבקה מטעם כבוד הרב שי'[11], ועוד העיז לדבר, עם המעשה הרע הזה, דברים שאין כדאי לשמעם. כאשר נודעתי מזה המה לבבי בקרבי, מנהמת לבי צעקתי אוי מה היה לנו. היתכן, שבקהלה ישרה באה"ק[12], כעדת עקרון ת"ו, ירד וישפל ככה קרן ישראל, קרן התורה וכבוד ת"ח[13], ונגד איזה ת"ח, נגד ת"ח מצוין, ככבוד הרב נ"י[14], המעוטר במדות כ"כ[15] טובות, כ"כ נעימות, עד שאם היו נמצאות כאלה, אפילו אצל אדם מן השוק, היה ראוי להדבק בו באהבה וכבוד אין חקר. שימו נא לבבכם, אחי היקרים, לעמוד בפרץ בזה, וזכרו יראת השי"ת[16] הכוללת בתוכה ג"כ[17] יראת ת"ח, ומורא רבך כמורא שמים". [אבות ד, יב] והחוטא המדבר עתק ישים על לבו, אם חפץ הוא להגן על נפשו מדין של מעלה, שלא ישלוט בו ח"ו[18], לבא להתרפס לפני כבוד הרב שליט"א, לבקש ממנו מחילה בפני אנשים, וכדכתיב ישור על אנשים ויאמר חטאתי, [איוב לג, כז] ושב ורפא לו, [ישעיהו ו, י] כי אז נאמר בצדק כי בשגגה נעשה הדבר, ושגיאות מי יבין. [תהלים יט, יג] ידעתי כמה לא תסבול נפש הרב ידי"נ שי' את דברי אלה, אבל אני מוכרח, מפני תיקון הכלל, שלא להשגיח בזה על רצונו, היקר לי תמיד. והשי"ת[19] ישפך עליכם ברכה ורב שלו'[20], ונזכה כולנו יחד לראות, כי תרוממנה קרנות צדיקים [תהלים עה, יא] על אדמת הק'[21] בישועת ד' על עמו בב"א[22].

ידידם

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
6. וק"ו - וקל וחומר
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. המאוה"ג - המאור הגדול
9. האב"ד - האב בית דין
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שי' - שיחיה
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. נ"י - נרו יאיר
15. כ"כ - כל כך
16. השי"ת - השם יתברך
17. ג"כ - גם כן
18. ח"ו - חס ושלום
19. והשי"ת - והשם יתברך
20. שלו' - שלום
21. הק' - הקטן
22. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' תמוז תרס"ח - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף (מועמד לרבנות עקרון)

הרב קוק מוכן לסייע למועמד בהשגת רבנות עקרון. הרב קוק מבקש שיביא מכתבי המלצה מגדולי ירושלים, ושיבטיח את המשכורת מהישיבה ומ'שומרי תורה'. הרב קוק מציע לנסוע יחד לעקרון, ומייעץ להכין דברי אגדה נאים ולהתכונן בהלכות כלאיים ותרומות ומעשרות. במפורש הרב קוק מסתייג מאחריות אם תהיה מניעה.

עיקרי הדברים

- הכנות לרבנות עקרון.
- המלצות ומשכורת.
- הכנת דרשה והלכות התלויות בארץ.
- חיבוב התורה על הבריות - קידוש ה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד תמוז תרס"ח[4].

מבין המצרים קרן בכבוד ירים, לכ'[5] ידידי הרב הגדול חו"ב[6] מאד נחמד מו"ה[7] יעקב יוסף שליט"א[8], וכא"ל[9] שו"ר[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר[12], מכתבו היקר הגיעני, והנני נכון מצדי לעזור על יד כת"ר[13] להוציא את החפץ הטוב ע"ד[14] רבנות עקרון [ראו גם (כרך א', אגרת קמא)] ת"ו לאור. ובשמו יתי'[15] אבטח, כי יעזרנו לבצע את הענין בכבוד הנדרש למען כבוד תוה"ק[16]. והנה מה טוב יהי'[17] אם יביא כת"ר עמו מכתבים, בהסכמות ע"ד הרבנות עבורו, מגדולי עיה"ק[18] ת"ו, ואם אפשר גם מהגרש"ס[19] שי'[20], עכ"פ[21] מהחשובים והידועים, בין אם יהיו ערוכים אל הועד או אלי. אמנם ביחוד צריך כת"ר להיות מתחלה מובטח כראוי מהישיבה ומאגודת "שומרי תורה" ע"ד המשכורת, [אגודה בירושלים שתמכה ברבנים במושבות] וביחוד שירצה כי'[22] ידידנו הג"ר[23] זרח בראי"מ[24] שי' להכנס בזה כראוי בענין נכבד כזה. והנני מניח הדבר ליד כבוד ידידי, אשר בטח ינחהו בעצה וסיוע. כי ידי"נ[25] ההגר"פ[26] צבי [הרב צבי פסח פרנק] שי', ומתרוייכו יתקלס עילאה ב"ה. והנה אם ירצה כת"ר להתעכב בירושלים עוד כשבועיים, יוכל להיות שאהי'[27] מתחילה בעקרון, לבסס את הענין, ואח"כ[28] יוכל כ"ת[29] לבא בעצמו. אך אם ירצה יוכל לבא ג"כ[30] שבוע דנא ובעה"י[31] ניסע בזה לכונן הדבר.

אעיר את כ', שיכין איזה דברי-אגדה נאים להגיד לפני הציבור. וישים עין על המצות התלויות בארץ, ביחוד כלאים ותרומ"ע[32], העלולים להיות נשאלים. ודי יתי' ינחהו באורח מישור למען שמו ויאמץ לבבו להיות לאיש, כדי לכבד את התורה ולחבבה על הבריות, שזהו יסוד קידוש השם, הגדול מכל המצות כולן.

בחתימת דברי הנני מוצא את עצמי מחוייב להתנות מפורש, שתוצאות הענין איני מקבל עלי, ואם תהי'[33] חלילה (את אשר אקוה בעה"י[34] שלא יהי') איזו מניעה לא תהי' לכת"ר[35], עלי שום תרעומת לא ע"ד הכבוד ולא ע"ד ההוצאות. כי כונתי כולה לטובת קיום תוה"ק, ולטובת כת"ר, אשר מצאתיו נכון לתורה ויראת שמים.

והנני בזה ידידו דוש"ת[36],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

באה"ר אדר"ש[37] כ' מוהרפ"צ[38] פרנק שליט"א. הנ"ל[39]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. לכ' - לכבוד
6. חו"ב - חריף ובקי
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ע"ד - על דבר
15. יתי' - יתברך
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. יהי' - יהיה
18. עיה"ק - עיר הקודש
19. מהגרש"ס - מהגאון רבי שמואל סלאנט
20. שי' - שיחיה
21. עכ"פ - על כל פנים
22. כ' - כבוד
23. הג"ר - הגאון רבי
24. בראי"מ - ברבי אברהם מרדכי - שם אדם
25. ידי"נ - ידיד נפשי
26. ההגר"פ - ה + הגר"פ: הגאון רבי שם שמתחיל באות פ (כגון פנחס / פסח) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. שאהי' - שאהיה
28. ואח"כ - ואחר כך
29. כ"ת - כבוד תורתו
30. ג"כ - גם כן
31. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
32. ותרומ"ע - ותרומות ומעשרות
33. תהי' - תהיה
34. בעה"י - בעזרת השם יתברך
35. לכת"ר - לכבוד תורתו

36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
37. אדר"ש - אחר דרישת שלום
38. מוהרפ"צ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות פ, צ (למשל: פנחס + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
39. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אייר תרס"ט - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף, רב עקרון

בעניין מינוי שוחט בעקרון בחיפזון: המערערים טוענים שרוב הבוחרים קרובים, ויש לעיין אם הכרעת קרובים תקפה. לכן לא ישחט השוחט אלא לחולים, עד שיבואו נציגים משני הצדדים לבירור.

עיקרי הדברים

- מחלוקת על מינוי שוחט בעקרון.
- הכרעת בוחרים קרובים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' אייר תרס"ט[4].

לכ' ידידי הרה"ג[5][6] היקר חו"ב[7] וי"א מו"ה[8] יעקב יוסף שליט"א[9], רב דעה"ק[10], עקרון ת"ו. שלו'[11] וברכה.

הגיעתני יקרתו. ובאמת מאד עגמ"נ[12] יש לי מכל העסק, מה החרדה הזאת לקבל שו"ב[13] בחפזון כזה, כמן ימא לטיגני. [כמן הים אל המחבת, כלומר בחיפזון רב (ארמית)] ואע"פ[14] שהמערערים הם מועטים, אבל הלא הם טוענים שרוב הבוחרים הם קרובים, וע"ז[15] יש מקום עיון גדול לדינא, אם הכרעת הקרובים חשובה הכרעה.

ע"כ[16] עבור החולים כמובן אין כונתי לעכב השחיטה, אבל זולת החולים דעתי היא שלא ישחוט כלל, עד אשר יבא עם שנים, אחד מכל צד, ונברר הדבר יחד עם כת"ר[17], ואז יועמד השלו'[18] על כנו.

והנני דוש"ת באה"ר, הק'

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. לכ' - לכבוד
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. חו"ב - חריף ובקי
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. עגמ"נ - עגמת נפש
13. שו"ב - שוחט ובודק
14. ואע"פ - ואף על פי

15. וע"ז - ועל זה
16. ע"כ - על כן
17. כת"ר - כבוד תורתו
18. השלו' - השלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח סיון תרס"ט - יפו **נמען:** ועד עקרון ובני המושבה

בחור הגיע לעקרון, פגע בכבוד הרב יעקב יוסף, הורה הוראות בלי רשות, ויש שקוראים לו 'רבי'. הרב קוק מורה להתרות בו לעזוב מיד, ואוסר לשאול אותו הוראה, גם לחומרה. אם לא יעזוב תוך יומיים, נאסר לארח אותו ולתמוך בו. הרב קוק מקווה שהבחור ישוב בתשובה ויפייס את הרב.

עיקרי הדברים

- כבוד רב המקום.
- איסור להורות במקום רב.
- התראה וחרם על מחרחר המחלוקת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] סיון תרס"ט[5]. [י"ח בסיוון תרס"ט (1909)]

לכבוד הועד הנכבד למושבה עקרון ת"ו וכל עדת ד' בני המושבה הק'[6] ד' עליהם יחיו

שמועה שמעתי, שבא בחור אחד א', אל המושבה, והרים יד בכבוד הרב, ידי"נ[7] הרה"ג[8] כולו אומר כבוד, כבוד מו"ה[9] יעקב יוסף [רבה של עקרון; ראו (כרך א', אגרת קמח)] שליט"א[10], רב המושבה הי"ו[11], והורה הוראה שלא ברשותו, וכי עוד ישנם אנשים המחזיקים בידו וקוראים לו בשם "רבי". ע"כ[12] באתי מן המודיעים ולפנים, [על פי פסחים צג: "מן המודיעים ולפנים"; כאן: באתי להודיע] להודיע לכבוד חביבי נפשי, כבוד הועד הנכבד וכל בני המושבה שי'[13], שיתרו בהבחור הנ"ל[14] התראה חמורה, שיעזוב תיכף ומיד את המושבה, למען לא יהי'[15] על ידו מקור נפתח לשום מחלוקת וזלזול כבוד הרב מרא דאתרא [רב המקום] שי'. ואם ח"ו[16] לא ישמע להאזהרה הזאת, חובת כולנו היא להגן בעד כבוד הרב שי' בכל אשר תשיג ידנו, ולא נתן מקום למעשי חציפות כאלה שיעשו באה"ק[17], לעכר את שלומן של מושבותינו החביבות והשקטות, יכוננן עליון. [על פי תהלים פז, ה] ואקוה, שכל האנשים אשר בשגגה נתנו ידם להבחור הנ"ל ישמעו גם הם לדברי, ביראת ד' אשר בלבבם, ומיד יסלקו ידם ממנו. וחלילה, חלילה לשאול הוראה מפי הבחור הנ"ל, ואסור לשמוע לקולו גם להחמיר במקום שכבוד הרב מרא דאתרא שי' מורה להקל.

הנני מקוה, שהבחור הנ"ל בעצמו ישים אל לבו, לשוב בתשובה שלמה ולפייס את כ'[18] הרב שי', ואז כשיצא מן המושבה עוד יוכל להיות מקורב, כשיתיצב על דרך טובה ולא יהי' מן המבעטים [מן הבועטים בסמכות הרב] ח"ו.

הנני חותם באה"ר[19] ובברכת שלו'[20] על עם ד' וארצו, כנה"י[21] ונפש המדבר לכבוד תוה"ק[22] ואה"ק[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

אם לא ישמע הבחור הנ"ל ולא יעזוב את המושבה מיד אחרי ההתראה במשך שני ימים, יחול איסור חמור על כל בני המושבה להחזיקו בביתם, ואסור לתן לו שום תמיכה, שלא להחזיק ידי עוברי עבירה

ומחזיקי במחלוקת, והשומעים יתברכו בכל טוב.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
6. הק' - הקטן
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
12. ע"כ - על כן
13. שי' - שיחיה
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. יהי' - יהיה
16. ח"ו - חס ושלום
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. כ' - כבוד
19. באה"ר - באהבה רבה
20. שלו' - שלום
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. תוה"ק - תורתנו הקדושה
23. ואה"ק - וארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' כסלו תר"ע - יפו **נמען:** ועד עקרון

הרב קוק מורה לנהוג בכבוד בשומרי השביעית. אף שאין לערער על הסומכים על ההיתר, השומרים מקדשים שם שמיים. אין להכביד עליהם, וכל נזק שייגרם בגללם יידון בבית דין, והם יפקידו שטר חוב לביטחון. גם עניין המעשר יידון בבית דין. בגמילות החסדים יש לדאוג גם למי שלא נהנה ממנה עד כה.

עיקרי הדברים

- כבוד לשומרי השביעית.
- נזקים ומעשר - בבית דין.
- 'יועמך כולם צדיקים'.
- קופת גמילות חסדים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' כסלו תר"עין.

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[4].

אתכבד בזה להודיעם ע"ד[5] ההנהגה עם שומרי שביעית. [היחס למתיישבים בעקרון ששמרו את השמיטה בלי היתר המכירה]

הצדק והיושר ודת תוה"ק[6] מחייבים אותנו להתנהג בענין זה בכבוד ובנחת, אע"פ[7] שחלילה לנו לערער על אחינו המוכרחים להתנהג ע"פ[8] ההיתר הנהוג, שעל ידי המכירה, מ"מ[9] עלינו לדעת שדבר גדול וקדוש עושים השומרים את השביעית כדת ומקדשים בזה שם שמים, וגורמים לקדושת הארץ שתהי'[10] ניכרה, ולחבת הקודש שתתגדל. ע"כ[11] אחי האהובים, חלילה לכם להכביד עליהם הכבדות יתירות, רק כל עניני היזק שיסובב לכם בגלל שמירתם יבא עד ד"ת[12], [יבוא לפני דין תורה] ובודאי לא יהי'[13] כאן. שום משא-פנים חלילה, ואם באמת יהיו השומרים גורמים בההיזק יסבלו הם, וע"ז[14] יניחו שט"ח[15] לבטחון. [ועל כך יפקידו שטר חוב לביטחון]

וכן בענין העשור [המס על היבול (המעשר לשלטון העות'מאני)] יהי' ג"כ[16] נידון ע"פ ב"ד[17], אם אופן ההערכה מהממשלה יהי' באופן כזה שיהי'[18] גרם היזק להעובדים מהשובתים.

אקוה שתדעו כולכם לשמור את כבודכם, ואת כבוד אה"ק[19], ותתנהגו יחד באהבה וריעות, ולא תהי'[20] ביניכם שום קנאה ותחרות בענין זה, כי "עמך כולם צדיקים". [ישעיהו ס, כא]

והי'[21] זה שלו' וברכה, כנפשכם היקרה ונפש דורש אתכם לטובה ולברכה בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

דרך אגב אזכירם ע"ד הגמילות-חסד, שיראו נא כפי האפשרי שלא תהי' תרעומות ממי שלא נהנה מזה עד כה, ויראו איזו עצה שיוכלו להלות לכאלה כפי האפשרי, וגדול השלו'[22].

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. אע"פ - אף על פי
8. ע"פ - על פי
9. מ"מ - מכל מקום
10. שתהי' - שתהיה
11. ע"כ - על כן
12. ד"ת - דברי תורה
13. יהי' - יהיה
14. וע"ז - ועל זה
15. שט"ח - שטר חוב
16. ג"כ - גם כן
17. ב"ד - בית דין
18. שיהי' - שיהיה
19. אה"ק - ארץ הקודש
20. תהי' - תהיה
21. והי' - והיה
22. השלו' - השלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' טבת תר"ע - יפו **נמען:** ועד עקרון

הרב קוק מבקש מהוועד לעזור למשפחות של הצעירים, נתינים עות'מאנים, שיגויסו לצבא. הם נושאים במשא הכלל, ושירותם יבטל את מס הפטור מהשירות.

עיקרי הדברים

- סיוע למשפחות המגויסים לצבא העות'מאני.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' טבת תר"עין.

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[4] וברכה.

אהובי היקרים,

הנני בזה להציע לפני כבוד הדרתם, לטכס עצה ע"ד[5] הצעירים, נתיני עותומניה, העומדים לעבוד בצבא. [לאחר מהפכת "התורכים הצעירים" (תרס"ח) הוטל גיוס חובה לצבא העות'מאני גם על נתינים יהודים] יראו נא דרך ישרה, איך להיות לעזרה למשפחותיהם, בעת אשר יעלה עליהם הגורל ללכת לעבודה. כי הלא כולנו יודעים שאלה העובדים בצבא את משא הכלל הנם נושאים, וראוי שהכלל ישים לב למעמדם. ובפרט שהמס של האסכריה [מס הפטור משירות צבאי ("בדל אסכריה"), שהוטל על נתינים לא מוסלמים; משהוחל הגיוס, מס זה היה אמור להתבטל] הוא מיוחד בשביל העבודה, וכפי הנראה שיסולק ע"י[6] עבודת אחינו אלה.

אחכה לתשובתם בקרוב.

בכבוד וברכת ד' מציון

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד עקרון

חרישת השובתים לצורך שמירה תחל אחרי שהאיכר האחרון יסיים לזרוע, כדי שיהיה ניכר שאין היא לצורך הקרקע, ושבת הארץ תהיה ניכרת.

עיקרי הדברים

- מועד החרישה.
- שבת הארץ ניכרת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[4].

אתכבד בזה לבאר לכבודם, שזמן החרישה לצורך השמירה, שיחרשו השובתים, [ראו (כרך א', אגרת רנו)] יוחל אחרי שיגמור האחרון שבאכרינו העובדים לזרע, ונרויח בזה שתהי'[5] ניכרת שהחרישה אינה לצורך הקרקע, ויוכר שבת הארץ באה"ק[6]. ולענין חשש היזק אבטח בעה"י[7], שכ"ז שישנם עוסקים בזריעה, ואנשים מצויים בשדה, לא יהין שום נכרי לבא בשדותינו.

אבטח בעה"י, שלא תשנו מדברי כלל. והבוחר בארץ חמדתנו ב"ה יפרס עליכם סוכת שלומו, ויצוה את ברכתו על כל אשר עמכם, כנפשכם היקרה ונפש אוהבכם הנאמן, דורש אשרכם בכל לבו וכל נפשו באמת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. שתהי' - שתהיה
6. באה"ק - בארץ הקודש
7. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד עקרון

השובתים יישאו בהוצאות חרישה אחת בלבד. אם העובדים ידרשו לחרוש עכשיו, חרישה נוספת תהיה על חשבונם. עדיף לחכות כחודש. אסור לזרוע בחלקות השובתים. הרב קוק מבקש לסיים את הסכסוך.

עיקרי הדברים

- חלוקת הוצאות החרישה.
- איסור זריעה בחלקות השובתים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' שבט תרע"ן.

כי[4] הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[5].

ע"ד[6] ההגנה מההפסד העלול לבא ע"י[7] השביתה, שהדברים יגעים כדי להגן על העובדים, שלא תפסד חלקתם, [ככל הנראה: שלא ייפגעו חלקות העובדים מן העשבים שיצמחו בחלקות השובתות] שהסכמתי כבר לתקן זה בחרישה. הנני בזה להודיע לכבודם, שלא אוכל להטיל את הוצאות החרישה על השובתים יותר מפעם אחת. על כן אם מצד העובדים [האיכרים שסמכו על היתר המכירה ועבדו את אדמתם בשמיטה] יהיו השובתים מוכרחים לחרוש דוקא כעת בזמן החרישה הכללית, אזי אם יהי'[8] צורך לחרוש עוד הפעם, לא תהי'[9] ההוצאה מוטלת עליהם, כי"א[10] על העובדים. ומה טוב שיותרו העובדים, ותהי'[11] החרישה אחרי עבור איזה זמן כחודש ימים, ותספיק חרישה אחת להגנה הדרושה. ופשוט שחלילה לזרע על חלקם של השובתים בכל אופן שבעולם.

ומאד מאד אבקשם, שיהי'[12] בזה קץ לסכסוך זה, העולה לי בכל-כך מצוקי-נפש. [צער ומצוקה] וצור ישראל יברך אתכם בברכת טובו ושלומו על אדמת קדשו, כנפשם היקרה ונפש מצפה אשרם וברכתם לעד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כי - כבוד
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. ע"י - על ידי
8. יהי' - יהיה
9. תהי' - תהיה
10. כי"א - כי אם

11. ותהי - ותהיה
12. שיהי - שיהיה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' שבט תר"ע - יפו **נמען:** ועד עקרון

אזהרה חמורה: אסור לזרוע בקרקע השובתים, שאינם רוצים להפקיע את קדושת השביעית. השובתים חויבו רק בחרישה הראשונה, בידי נכרי ובשינוי. חרישה נוספת לשמירה תהיה על חשבון העובדים. הרב קוק מטיל איסור ו'לטותא דרבנן' על מי שיזרע בלי רשות.

עיקרי הדברים

- איסור חמור לזרוע בקרקע השובתים.
- 'חרב נוקמת נקם בריתי'.
- הוצאות החרישה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' שבט תרעי"ן.

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[4],

הנני בזה להודיע לכבודם, שאיסור גדול הוא לזרע בקרקע של השובתים.. [האיכרים ששמרו שמיטה ולא סמכו על היתר המכירה] וחלילה חלילה להרים יד לעבוד בקרקעות הללו, שבעליהם אינם חפצים לבטל קדושת השביעית ע"י[5] הפקעה. [על ידי מכירת הקרקע לנכרי, שמפקיעה את קדושת השביעית] וישמרו נא מחרב נוקמת נקם ברית, [ויקרא כו, כה] העומדת לנקם, נגד המזלזלים בקדושת השביעית בשאט נפש. ושומע לי ישכן בטח ושאנן מפחד רעה. [משלי א, לג]

רק הפעם הראשונה חייבתי את השובתים לחרוש על הוצאותיהם, ע"י נכרי, בשינוי. [על ידי נכרי, ובדרך שונה מן הרגיל] ואם יהי'[6] צורך לחרוש עוד לצורך ההגנה יהי' על הוצאת העובדים, הדרושים לשמירה לטובתם.

והנני כופל את אזהרתי בכח תוה"ק[7], באיסור חמור ולטותא דרבנן, [וקללת חכמים (ארמית)] על כל מי שיהין [על כל מי שיעז] לזרע בקרקעות השובתים, בלא רשות הוראתי.

הנני בטוח ביקרת רוחכם, אחי היקרים, שלא תסורו מאמרי, ותשמעו לעצת מורכם, אוהבכם היותר נאמן, המצפה לאשרכם וברכתכם על אדמת הקודש, בכל לב ובכל נפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ע"י - על ידי
6. יהי' - יהיה

7. תוה"ק - תורתנו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח אדר שני תר"ע - יפו **נמען:** הרב יעקב יוסף, רב עקרון

הרב קוק מתנצל על האיחור: הרב קוק שרוי ביגון על פטירת צדיקים ברוסיה ועל חובת הספדם. בעניין חיזוק הדת בארץ, עדיין לא התברר לו דרך ישרה, אבל צריך לנסות, ולהתחיל 'כחודה של מחט'. הרב קוק מציע להיפגש בראשון לציון, ומקווה לאסוף ועד רבנים לענייני היהדות ביפו.

עיקרי הדברים

- אבל על צדיקים ברוסיה.
- חיזוק הדת - התחלה קטנה.
- ועד רבנים ביפו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], אדר"ח[4] אד"ש[5] תרע"ן.

לכ"ע[6] ידי"נ[7] הרה"ג[8] היקר, אוצר תו"י[9] מו"ה[10] יעקב יוסף שליט"א[11]. רב במושבה עקרון ת"ו, שלו'[12] וברכה.

מכתביו היקרים קבלתי. ומרוב טרדא, ויגון קודר על השמועות הנוראות מסילוקם של צדיקים ברוסיא וחובת הספדם, הייתי כגבר אין איל, [תהלים פח, ה] ד"י[13], ומצורף לזה עצמת הטרדות, לא לקחתי מועד להשיב לכת"ר[14] על שאלתו הנכבדה, בענין. חיזוק הדת באה"ק[15]. אמנם עוד לא הוברר לי דרך איך לעשות בענין קדוש זה, ולא סלותי לפני עדיין שום מסילה אשר אומר עלי'[16] שהיא ישרה ומופנה מאבני מכשול, אבל בכ"ז[17] עלינו לנסות כחנו, אולי ד' עמנו, ונתחיל כחודה של מחט סידקית והשי"ת[18] יפתח לנו פתחים רחבים כפתחו של אולם. [על פי שיר השירים רבה ה, ב]

אם חפץ כת"ר[19] לבא להתישב בזה מה טוב, אז נדברו יראי ד' וגו'[20]. [מלאכי ג, טז] בראשית ימי השבוע הבע"ל[21] עלי להיות בראש"ל[22]. אם יאבה כת"ר לסור שמה נוכל שם ג"כ[23] לדבר ולהתיעץ בענין זה, ואם יהי'[24] הדבר דורש נשוב משם יחד לפה ונתישב בענין הדק היטב. הנני מקוה בע"ה[25] לאסף ועד רבנים לענייני היהדות פעה"ק[26], ואולי תהי'[27] לו השפעה ויחש ג"כ על המושבות. יהי נא ד' עמנו לעזרנו ע"ד[28] כבוד שמו.

ידי"ע[29] דוש"ת[30] באה"ר[31],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אדר"ח - א' דראש חודש (היום הראשון של ראש חודש)
5. אד"ש - אדר שני

6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. תו"י - תורה ויראה
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום
13. ד"י - ד' ירחם
14. לכת"ר - לכבוד תורתו
15. באה"ק - בארץ הקודש
16. עלי' - עליה
17. בכ"ז - בכל זאת
18. והשי"ת - והשם יתברך
19. כת"ר - כבוד תורתו
20. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
21. הבע"ל - הבא עלינו
22. בראש"ל - בראשון לציון
23. ג"כ - גם כן
24. יהי' - יהיה
25. בע"ה - בעזרת השם
26. פעה"ק - פה עיר הקודש
27. תהי' - תהיה
28. ע"ד - על דבר
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
31. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ב - יפו **נמען:** מושבת עקרון והוועד

בעניין רבנות עקרון: אם הרב יעקב יוסף ירצה לחזור בתוך כמה חודשים, אין לקבל רב אחר. הרב משה אוסטרובסקי יחזיק בינתיים במשרת השוחט, והרבנות תישאר פנויה. אם הרב יעקב יוסף לא יחזור, יוחזק אוסטרובסקי כרב.

עיקרי הדברים

- חזקת הרבנות של הרב יעקב יוסף.
- הסדר זמני לרבנות עקרון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג אייר תרע"ב[4].

לכבוד המושבה היקרה עקרון ת"ו, ולהועד הנכבד בראשם, שלו'[5] וברכה.

מצאתי לי חוב קדוש להודיע לכם, אחי היקרים, את דעתי וכוונתי בענין חזקת הרבנות של הרב ר'[6] יעקב יוסף [רבה של עקרון, שעזב אז את המושבה; ראו (כרך א', אגרת קמח)] נ"י, שאמנם דעתי נוטה שאם ירצה הרי"י[7] הנ"ל[8] לבא במשך זמן של איזה חדשים, אין ראוי לקבל בתור רב איש אחר במקומו. וע"ז[9] כתבתי שאני משער, כפי ידיעתי ביקרת רוחו של הרב ר"מ[10] אסטראווסקי נ"י[11], שלא ירצה בעצמו להכנס בענין זה. אבל אם ירצה הרב רמ"א הנ"ל, להחזיק לעת עתה רק בחזקת השו"ב[12], וחזקת הרבנות תהי'[13] פנוי' על משך זמן איזה חדשים, והקהלה תודיע להרה"ג[14] ר' יעקב יוסף נ"י, שאם רצונו לבא בתור רב כמו שהי'[15], לא יגרע ממנו שום דבר, הדירה וההכנסה שהיתה נהוגה וכבוד הרב כראוי, אך כאשר יעבור הזמן, או כשתהי'[16] ידיעה מהרי"י[17] יוסף הנ"ל שאין רצונו לבא על חזקת הרבנות לבדה, רק אז יוחזק הרב ר"מ אסטרווסקי בתור רב ג"כ[18]

אופן זה הוא רצוי ומכובד, והוא ע"פ[19] ד"ת[20], וגם ע"פ מדת חסידות ודרך השלו'[21] וכבוד התורה. ואבקש מכבודכם שתתאגדו בזה לדעה אחת, באופן שישמר מצב השלו' במושבה החביבה ת"ו בעה"י[22].

והנני בזה דורש אשרכם בכל לב תמיד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ר' - רבי
7. הרי"י - הרב ר' יעקב יוסף

8. הנ"ל – הנזכר לעיל
9. וע"ז – ועל זה
10. ר"מ – ראש מתיבתא
11. נ"י – נרו יאיר
12. השו"ב – השוחט ובודק
13. תהי' – תהיה
14. להרה"ג – להרב הגאון
15. שהי' – שהיה
16. כשתהי' – כשתהיה
17. מהר"י – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. ג"כ – גם כן
19. ע"פ – על פי
20. ד"ת – דברי תורה
21. השלו' – השלום
22. בעה"י – בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** ועד עקרון

בעניין המחלבה: הרב קוק מציע שנציגי כל המחלבות היהודיות יתכנסו ויילחמו יחד בחלב הנכרי. הרב קוק מצידו יחייב את הקונים היהודים לחתום חוזה עם המחלבות העבריות, בתנאי שלא יהיה מחסור בחלב ושהמחירים יהיו הוגנים.

עיקרי הדברים

- איחוד המחלבות העבריות.
- עבודה עברית בחלב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' ניסן תרע"ג[4].

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו, שלו'[5].

אני מוצא לי לחובה להעיר את כב' הועד, ע"ד[6] ענין המחלבה, [המחלבה של עקרון, שהתחרתה בחלב שמכרו חלבנים לא יהודים] שלדעתי ראוי הדבר שיתועדו יחד באי-כח מכל המחלבות הישראליות שבא"י[7], ויחליטו ביניהם להלחם יחד נגד החלב הנכרי, ואז מצדי אתאמץ להכריח את היהודים קוני החלב, שיעשו את החוזה עם מחלבותינו. ואקוה שמצד בני המושבות, לא יהיה גרם למחסור חלב בעיר בכלל, ויתאמצו למלא גם את הדרישות של הקונים במדה שהיושר מסכים לזה, ע"ד תקציבי המחירים.

הנני מחכה לתשובתם המוקדמה. בכבוד וברכה נאמנה מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. שבא"י - שבארץ ישראל